

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2017, sp. zn. 22 Cdo 466/2015, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.466.2015.1

Číslo: 85/2018

Právní věta: Státní podnik je oprávněn domáhat se zřízení nezbytné cesty ke stavbám ve vlastnictví státu podle § 151o odst. 3 obč. zák.; toto oprávnění není dotčeno vstupem státního podniku do likvidace.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.02.2017

Spisová značka: 22 Cdo 466/2015

Číslo rozhodnutí: 85

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Nezbytná cesta (o. z.), Státní podnik

Předpisy: § 151o odst. 3 obč. zák.
§ 16 odst. 2 předpisu č. 77/1997Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání druhého žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 25. 11. 2013, sp. zn. 30 Co 128/2013 a sp. zn. 30 Co 373/2013.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Kutné Hoře (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 7. 11. 2012, č. j. 3 C 89/2007-261, ve znění opravného usnesení ze dne 28. 2. 2013, č. j. 3 C 89/2007-286, a doplňujícího rozsudku ze dne 7. 6. 2013, č. j. 3 C 89/2007-293, zřídil ve prospěch vlastníka budovy bez č. p./č. e. umístěné na pozemku parc. č. 2559/5 a vlastníka budovy bez č. p./č. e. umístěné na pozemku parc. č. 2559/10 (dále jen „předmětné budovy“), vše zapsáno na LV č. 3089 pro obec a katastrální území K. H., vedeného Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště K. H., věcné břemeno spočívající v právu cesty (chůze a jízdy) přes pozemek parc. č. 2559/1 (dále jen „služebný pozemek“), zapsaný na LV č. 10 248 pro obec a k. ú. K. H., vedeném Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště K. H., a to podle geometrického plánu č. 2946-1112/2010 ze dne 26. 11. 2010, který je nedílnou součástí rozsudku (výrok I.). Rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II. a III.) a že žalobce je povinen zaplatit náhradu za zřízení věcného břemene 53 050 Kč k rukám žalované 1) a 53 050 Kč k rukám žalovaného 2) do 30 dnů od právní moci rozsudku (výrok IV.). Soud prvního stupně zjistil, že k předmětným budovám ve vlastnictví státu není možný jiný

přístup než přes pozemek žalovaných, smluvní zajištění přístupu není přitom možné, a proto dospěl k závěru, že přístup k předmětným budovám nelze zajistit méně zatěžujícím nástrojem než prostřednictvím zřízení věcného břemene na služebném pozemku. Při vymezení věcného břemene zohlednil znalecký posudek Ing. E. S., která vyšla z návrhu uvedeného v příloze žaloby. Rozsah věcného břemene vymezený znalkyní je zcela přiměřený k nutnému přístupu k předmětným budovám, přičemž šíře 4 m odpovídá tomu, že průmyslové objekty je třeba obsluhovat nákladními vozidly, což vyžaduje i manipulační plochy pro otáčení vozidel. Takto vymezené věcné břemeno přitom nezatíží provoz celého areálu, neboť plocha zatížená věcným břemenem je již zpevněná, byla v minulosti k přístupu využívána a povahy a hodnoty ostatního majetku se v podstatě nedotkne. Vzhledem k tomu zřídil soud prvního stupně věcné břemeno chůze i jízdy bez omezení a přiznal každému z žalovaných náhradu za zřízení věcného břemene ve výši 53 050 Kč; k této částce dospěl na základě znaleckého posudku Ing. J. L., přičemž znalce zjištěnou částku považoval za přiměřenou.

2. K odvolání žalovaných Krajský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 25. 11. 2013, č. j. 30 Co 128/2013-330, a č. j. 30 Co 373/2013-330, změnil rozsudek soudu prvního stupně, ve znění opravného usnesení a doplňujícího rozsudku, ve výrocích II. a III. o nákladech řízení (výroky I. a II.), potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, ve znění opravného usnesení a doplňujícího rozsudku, ve výrocích I. a IV. v tom znění, že se z výroku I. vypouští výrazy „Česká republika“ (výrok III.), rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výroky IV. a V.). Podle odvolacího soudu je žalobce věcně legitimován, neboť je příslušný hospodařit s předmětnými budovami ve vlastnictví státu a je oprávněn se účastnit řízení před soudy a jinými orgány týkajícími se majetku státu. Odvolací soud se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, že jsou naplněny podmínky pro zřízení věcného břemene, neboť žalobce nemá k předmětným budovám zajištěn přístup a ten nelze zajistit jinak, jelikož smluvní zajištění přístupu není možné pro nesouhlasné stanovisko žalovaného 2). Soud prvního stupně správně vymezil rozsah sporného práva cesty a správně také stanovil náhradu za zřízení věcného břemene, která odpovídá rozhodovací praxi dovolacího soudu. Odvolací soud se vypořádal s námitkami uvedenými v odvolání, které shledal jako neopodstatněné. Podle odvolacího soudu nelze přijmout závěr, že by předmětné budovy byly dostupné z veřejně používané komunikace. Věcné břemeno je zřízeno jen v rozsahu zajišťujícím objektivně řádné užívání předmětných budov a také náhrada za zřízení věcného břemene byla určena správně, když soud prvního stupně přihlédl k míře omezení žalovaných, přičemž právě stupeň omezení vlastnického práva měl vliv na určení výše náhrady. Byla zohledněna i skutečnost, že v současnosti je celý bývalý tovární areál nevyužíván. K námitce, že nebyl brán ohled na možné budoucí využití továrního areálu, odvolací soud poukázal na to, že pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení, nevyloučil však, že by v budoucnu mohlo dojít k zániku věcného břemene.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný 2) dovolání, které považuje za přípustné podle § 237 občanského soudního řádu, neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na otázkách, které nebyly doposud vyřešeny, případně se odvolací soud při jejich řešení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Žalobce nebyl ve sporu věcně legitimován, neboť je státním podnikem v likvidaci, tudíž příslušnost k hospodaření s tímto majetkem je omezena pouze na úkony vedoucí k likvidaci daného státního podniku a předmět činnosti je omezen na úkony vedoucí k likvidaci. Žalobce tak není oprávněn realizovat úkony se tomu vymykající, prodlužující likvidaci, vyvolávající spory a vedoucí k vynakládání značných finančních prostředků na poskytování právních služeb. Za situace, kdy žalobce nepodniká, nemohly soudy poměřovat rozsah práv žalobce ve vztahu k omezení práv žalovaných. Žalobce není ve sporu ani „aktivně procesně legitimován“, neboť podat žalobu na zřízení věcného břemene může podle § 151o odst. 3 občanského zákoníku pouze vlastník stavby. Pokud by

soud shledal, že státní podnik má právo podat tento návrh, toto oprávnění se nevztahuje se na státní podnik v likvidaci. Žaloba dále nesplňovala požadavky vymezené občanským soudním řádem, neboť chyběl návrh, jak by mělo být věcné břemeno zřízeno, respektive jak by měla být cesta vymezena. To vše ponechal žalobce na soudu. Odvolací soud tuto námitku odmítl, nicméně jeho odkaz na judikaturu dovolacího soudu byl v dané věci nepřipadný. Je zcela v gesci žalobce, aby přesně definoval svůj požadavek. Měl přesně vymezit, zda požaduje průchod či průjezd, a když průjezd, tak jakými vozidly, jakým nákladem apod., jakož i další vymezení potřebná k posouzení věci. K tomu je třeba připojit přesné grafické vyznačení požadovaného omezení vlastnického práva žalovaných, a to formou oddělovacího plánu či jinou z forem nákresu. Zahajuje-li žalobce spor, aniž by v žalobě přesně konstatoval, co požaduje, logicky nemohl tuto věc projednat smírně předem, nýbrž až během sporu, a to za pomoci soudu. Žalovaný 2) se nemohl ani adekvátně bránit, což je v rozporu s právem na spravedlivý proces. Omezení vlastnického práva žalovaného 2) formulované dokonce až následně za součinnosti soudu prvního stupně jej omezuje v jeho právu na majetek ve smyslu článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Soudy se s touto námitkou nevypořádaly a nezkoumaly rovnováhu práv žalobce a žalovaného 2), čímž zasáhly do práva žalovaného 2) na spravedlivý proces. Do něj bylo zasaženo i tím, že „žalobní žádost byla vytvořena až následně za součinnosti soudu“, což vytváří nerovnovážné postavení mezi účastníky řízení. Žalovaný 2) navrhuje, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalobce považuje rozsudek odvolacího soudu za věcně správný, odůvodnění shledává velmi pečlivé, hodnocení důkazů a právní posouzení přílehavé a odpovídající judikatuře, a proto je dovolání nedůvodné. Rozsudek odvolacího soudu zjevně směřuje k zajištění spravedlivé ochrany jeho práv. Žalobce namítá vady dovolání spočívající v nevymezení rozsahu dovolání, dovolání ve vztahu k výroku I., II., IV. a V. považuje za nepřipustné pro plnění nepřevyšující 50 000 Kč, nadto proti nim žalovaný 2) nevymezil ani otázky přípustnosti dovolání. Přípustnost dovolání není dána ani proti výrokům ve věci samé. Žalobce zpochybňuje dovolací argumentaci, zdůrazňuje především, že aktivní legitimace žalobce ve sporu se odvíjí od § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, přičemž pokud by toto právo bylo žalobci odepřeno, nebylo by zřejmé, kdo by měl za stát coby vlastníka předmětných budov v řízení jednat. Zcela irelevantní je námitka, že žalobce je v likvidaci, neboť se domáhá zřízení věcného břemene ve prospěch státu, který v likvidaci není. Důvodná není ani námitka, že žaloba byla neprojednatelná a že bylo zasaženo do ústavně zaručených práv žalovaného 2). Navrhuje, aby dovolání bylo odmítnuto, případně zamítnuto.

5. Žalovaná 1) se k dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

6. Podle § 3028 odst. 1, 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), tímto zákonem se řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti. Není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.

7. Jelikož k pravomocnému rozhodnutí o zřízení věcného břemene nezbytné cesty došlo před 1. 1. 2014, postupoval dovolací soud při posouzení tohoto nároku podle příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“).

8. Nejvyšší soud jako dovolací soud projednal věc podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení v projednávané věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srovnej článek II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb.).

9. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

10. Podle § 241a odst. 1 - 3 o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. V dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh). Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.

11. Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden (§ 242 odst. 1 o. s. ř.). Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny.

12. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) posoudil dovolání a shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. Ačkoliv dovolatel v dovolání explicitně nevymezil rozsah, v němž rozsudek odvolacího soudu napadá, Nejvyšší soud vyšel z obsahu dovolání, v němž námitky v zásadě směřují jen proti výroku III. odvolacího soudu, kterým byl potvrzen výrok I. rozsudku soudu prvního stupně, jímž bylo věcné břemeno podle § 151o obč. zák. zřízeno, a kterým byl potvrzen výrok IV. rozsudku soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto o náhradě za zřízení věcného břemene, a proto dovolací soud přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu jen v tomto rozsahu. Při posouzení, zda dovolatel v souladu s § 241a odst. 2 o. s. ř. v dovolání vymezil otázku přípustnosti dovolání, vyšel Nejvyšší soud z obsahu dovolání, z něhož se podávají konkrétní právní otázky, a proto neshledal, že by dovolání bylo již z tohoto důvodu nepřípustné. Dovolací soud posoudil jednotlivé právní otázky, přičemž shledal, že dovolání je zčásti nepřípustné a zčásti nedůvodné.

13. Žalovaný 2) v první řadě namítá nedostatek aktivní věcné i procesní legitimace státního podniku pro podání žaloby na zřízení nezbytné cesty podle § 151o obč. zák.

14. Dovolání je v této otázce přípustné, neboť tato otázka nebyla doposud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena, rozhodnutí odvolacího soudu je na řešení této otázky založeno a dovolatel právní závěry přijaté odvolacím soudem napadá; není však důvodné.

IV. Důvodnost dovolání

15. Tzv. věcnou legitimací se rozumí stav vyplývající z hmotného práva, kdy strany řízení jsou subjekty hmotněprávního poměru, o němž se v řízení jedná. Hovoří se o aktivní věcné legitimaci na straně žalobce a pasivní věcné legitimaci na straně žalovaného. Nedostatek aktivní věcné legitimace znamená, že žalobce není nositelem hmotněprávního oprávnění, a nedostatek pasivní věcné legitimace potom znamená, že žalovaný není nositelem hmotněprávní povinnosti, o kterou v řízení jde. Není-li žalobce osobou podle hmotného práva oprávněnou, tedy není aktivně věcně legitimován, či není-li žalovaný osobou podle hmotného práva povinnou, tedy není pasivně věcně legitimován, jsou dány předpoklady pro zamítnutí žaloby [srovnej např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 1994, sp. zn. 1 Co 227/94 (publikované v časopise Právní rozhledy, 1995, č. 3, str. 111)].

16. Právní řád ovšem v některých případech umožňuje, aby se ochrany práva příslušejícího hmotněprávně oprávněnému domohla svým jménem jiná osoba, která není nositelem hmotněprávní povinnosti a ani to o sobě netvrdí, takže bez zvláštního zákonného oprávnění by musela být žaloba zamítnuta. Jedná se například o podlužnickou žalobu podle § 315 o. s. ř. (srovnej např. Winterová, A. Civilní právo procesní. 6. vydání Praha: Linde, 2011, str. 139), případně o postavení insolvenčního správce v incidenčních sporech (§ 40 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, či o žalobu oprávněné osoby podle § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění nálezu č. 177/2013 Sb. Výjimečně toto oprávnění může vyplývat i z ujednání stran, například podle § 530 odst. 1 obč. zák. může postupitel na žádost postupníka vymáhat svým jménem na účet postupníka postoupený nárok (obdobně § 1886 o. z.). Toto zvláštní oprávnění je zpravidla dáno na straně žalující, výjimečně však může být dáno i na straně žalované, jako je tomu u zmiňovaného insolvenčního správce. Právní nauka tento fenomén nazývá jako procesní legitimaci, která umožňuje výjimečně vyhovět žalobě v situaci, kdy na straně žalující či žalované není nositel práva či povinnosti, jež je předmětem řízení, což by jinak muselo vést k zamítnutí žaloby pro nedostatek věcné legitimace (srovnej např. Winterová, A. Civilní právo procesní. 6. vydání Praha: Linde, 2011, str. 139, nebo Dvořák, B. § 90 (Účastníci řízení). In Lavický, P., et al. Civilní proces. I. Řízení sporné: Občanský soudní řád (§ 1 až 250l), Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 377, marg. č. 6. Dvořák, B. Kolektivní ochrana práv a procesní legitimace. Acta Iuridica Olomucensia. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016, roč. 11, č. 1, str. 61-67).

17. Procesní legitimaci lze vymezit několika znaky. Prvním znakem je existence osoby, která vystupuje v řízení svým vlastním jménem, nejedná se tudíž toliko o zástupce tvrzeného nositele hmotného práva či povinnosti. Druhým znakem je, že se (a) žalobce domáhá přiznání nároku vůči žalovanému, který žalobci nepřísluší, nýbrž přísluší někomu jinému (skutečnému nositeli práva), přičemž žalobce to o sobě ani netvrdí, nebo že (b) žalobce vznesl žalobu vůči osobě, která není nositelem tvrzené povinnosti, neboť nositelem má být někdo jiný (skutečný nositel povinnosti), přičemž žalobce to o žalovaném ani netvrdí. Třetím znakem je existence určitého titulu, který tuto osobu (procesně legitimovaného) opravňuje namísto žalobce či žalovaného v řízení vystupovat (srov. Coufalík, Petr. Je ustanovení § 20 odst. 2 OSŘ opravdu legislativní zmetek?. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 2, str. 63-67).

18. Procesní legitimace doplňuje věcnou legitimaci, to znamená, že v případě, že žalobu podá procesně legitimovaný, je třeba v rámci zkoumání důvodnosti žaloby zkoumat jak existenci zvláštního oprávnění k domáhání se nároku (procesní legitimace), tak i věcnou legitimaci. Věcná legitimace se v tomto případě nebude zkoumat ve vztahu k procesně legitimovanému, nýbrž ve vztahu k tvrzenému nositeli subjektivního práva (případně subjektivní povinnosti).

19. Podle § 151o odst. 3 obč. zák. není-li vlastník stavby současně vlastníkem přilehlého pozemku a přístup vlastníka ke stavbě nelze zajistit jinak, může soud na návrh vlastníka stavby zřídit věcné břemeno ve prospěch vlastníka stavby spočívající v právu cesty přes přilehlý pozemek.

20. Z uvedeného ustanovení vyplývá, že v řízení o zřízení věcného břemene nezbytné cesty je aktivně věcně legitimovaným vlastník stavby, pasivně věcně legitimovanými jsou potom vlastníci pozemků, přes něž má být věcné břemeno nezbytné cesty zřízeno.

21. Podle § 20 odst. 2 o. s. ř. přiznává-li zvláštní právní předpis namísto státu někomu jinému způsobilost samostatně jednat před soudem ve věci týkající se majetku státu, jedná tato osoba jako účastník.

Podle § 2 odst. 1 zákona č. 77/1997 Sb. o státním podniku, ve znění před novelou provedenou zákonem č. 253/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění

pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním podniku“), je podnik právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Podle odst. 2 tohoto ustanovení má podnik právo hospodařit s majetkem státu a nemá vlastní majetek.

Podle § 16 odst. 2 zákona o státním podniku podnik vykonává při hospodaření s majetkem státu práva vlastníka podle zvláštních právních předpisů, vlastním jménem jedná v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastní se řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu včetně řízení o určení, zda tu vlastnické nebo jiné obdobné právo státu je, či není.

Podle § 1 o. s. ř. občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachování zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.

22. V posuzovaném případě je vlastníkem předmětných budov stát, a proto by v řízení nebyla dána aktivní věcná legitimace žalobce coby státního podniku, neboť státní podnik je podle § 2 odst. 1 zákona o státním podniku osobou odlišnou od státu. Na tom ničeho nemění ani § 2 odst. 2 a § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, neboť z nich zřetelně vyplývá, že státní podnik má k předmětným budovám toliko právo hospodařit, nikoliv vlastnické právo. Na druhou stranu z dikce § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, v níž je uvedeno, že státní podnik „vlastním jménem jedná v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastní se řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu včetně řízení o určení, zda tu vlastnické nebo jiné obdobné právo státu je, či není“, vyplývá, že právní úprava poskytuje státnímu podniku nejen právo hospodaření, nýbrž i zvláštní oprávnění se svým jménem domáhat v soudních řízeních práv, která přináleží státu coby vlastníkovému majetku, s nímž má státní podnik právo hospodařit; na toto oprávnění odborná literatura nahlíží jako na případ procesní legitimace (viz Coufalík, Petr. Je ustanovení § 20 odst. 2 OSŘ opravdu legislativní zmetek?. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2017, č. 2, str. 63–67). V daném případě se jedná o oprávněný zájem na zřízení nezbytné cesty, kterému poskytuje ochranu občanský soudní řád přímo prostřednictvím ustanovení § 1.

23. To ostatně potvrzuje i judikatura dovolacího soudu, která umožňuje, aby se státní podnik domáhal vůči třetí osobě určení, že má k určité nemovitosti právo hospodaření [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 1999, sp. zn. [2 Cdo 1052/97](#) (uveřejněný pod č. 54/2000 Sb. rozh. obč.), obdobně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2000, sp. zn. [20 Cdo 1539/98](#) (dostupné na [www.nsoud.cz](#))], nebo naopak aby se třetí osoba vůči státnímu podniku domáhala určení svého vlastnického práva [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. [20 Cdo 537/2001](#) (uveřejněný pod č. 65/2002 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2011, sp. zn. [22 Cdo 2191/2009](#) (uveřejněný v časopise Právní rozhledy, 2011, č. 17, str. 639)]. V rozsudku ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [29 Cdo 905/2012](#) (uveřejněném pod č. C 12 055 v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck - dále jen „Soubor“), Nejvyšší soud dovodil, že státní podnik je oprávněn se svým jménem domáhat vydání bezdůvodného obohacení, které získala třetí osoba na úkor státu, potažmo státního podniku.

24. Lze proto dovodit závěr, že státní podnik se může na základě zvláštního oprávnění vyplývajícího z ustanovení § 16 odst. 2 zákona o státním podniku ve spojení s § 1 o. s. ř. domáhat zřízení věcného břemene nezbytné cesty ke stavbám ve vlastnictví státu podle § 151o odst. 3 obč. zák.

25. Tento přístup rovněž koresponduje se závěry uvedenými v usnesení ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. [29 Cdo 5075/2014](#) (uveřejněném pod č. 29/2016 Sb. rozh. obč.), v němž Nejvyšší soud uvedl, že „nemá žádných pochyb o tom, že tam, kde řádnému využití majetku konkursní podstaty úpadce (stavby, která je nemovitou věcí) brání okolnost, že ke stavbě není zřízen přístup, má správce konkursní podstaty v mezích řádného udržování a správy majetku konkursní podstaty též právo postarat se o zřízení práva odpovídajícího věcnému břemenu cesty k takové stavbě. To platí tím více, že vzhledem k ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) ZKV přechází prohlášením konkursu právo nakládat se stavbou (nemovitou věcí) ve vlastnictví úpadce na správce jeho konkursní podstaty, takže úpadci samotnému

po dobu trvání účinků konkursu nepřisluší právo domáhat se zřízení práva odpovídajícího věcnému břemeni cesty ke stavbě“.

26. Na věcné legitimaci ničeho nemění ani námitka, že státní podnik je v likvidaci, tudíž jeho činnost je omezena kroky, které mají bezprostředně směřovat k likvidaci.

27. Podle § 72 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obch. zák.“), likvidátor činí jménem společnosti jen úkony směřující k likvidaci společnosti. Při výkonu této působnosti plní závazky společnosti, uplatňuje pohledávky a přijímá plnění, zastupuje společnost před soudy a jinými orgány, uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků a vykonává práva společnosti. Nové smlouvy může uzavírat jen v souvislosti s ukončením nevyřízených obchodů, nebo je-li to potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití, nejedná-li se o pokračování v provozu podniku. Likvidátor je oprávněn jednat jménem společnosti též ve věcech zápisu do obchodního rejstříku.

28. V posuzovaném případě podal za státní podnik žalobu na zřízení věcného břemene zástupce, jemuž byla likvidátorem udělena plná moc, a to z toho důvodu, že bylo třeba zajistit přístup k předmětným budovám. Podle žalovaného 2) však likvidátor k tomuto jednání nebyl oprávněn, neboť toto jednání nevede k likvidaci státního podniku, prodlužuje likvidaci, vyvolává spory a vyžaduje vynakládat značné prostředky na poskytování právních služeb.

29. S uvedenými námitkami se nelze ztotožnit.

30. Podle § 72 obch. zák. může likvidátor uzavírat i nové smlouvy, které jsou potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití. Jinými slovy likvidátor nemusí činit jen úkony, jimiž bezprostředně dojde ke zpeněžení majetku, nýbrž může činit i úkony, které jsou potřebné k tomu, aby hodnota majetku zůstala zachována či aby byl majetek lépe využitelný (k rozsahu oprávnění likvidátora jednat za státní podnik v likvidaci srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. [29 Cdo 4747/2014](#), uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. obč.).

31. Řízení v předmětné věci souvisí s likvidací. V dané věci žalobce hospodařil s předmětnými budovami, v nichž byl nejspíše i umístěn majetek, který podléhal likvidaci, přičemž bez odpovídajícího přístupu na pozemek by k řádné likvidaci nemohlo dojít. Likvidátor byl proto oprávněn učinit nezbytné úkony k tomu, aby mohl zajistit adekvátní přístup k předmětným budovám. Pokud se celý spor nepodařilo vyřešit dohodou, mohl likvidátor využít zákonných prostředků k tomu, aby se domohl přístupu k předmětným budovám. Ostatně jak již bylo uvedeno, Nejvyšší soud připustil zřízení nezbytné cesty podle § 151o odst. 3 obč. zák. na základě žaloby podané správcem konkursní podstaty [srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. [29 Cdo 5075/2014](#) (uveřejněné pod č. 29/2016 Sbírky rozh. obč.)]. Není přitom důvodu, proč by mělo být odlišně zacházeno s právnickou osobou v úpadku a s právnickou osobou v likvidaci. Námitka dovolatele proto není důvodná.

32. Pro úplnost dovolací soud dodává, že na správnosti závěrů ničeho nemůže změnit ani okolnost, že v řízení jako účastník řízení nevystupoval přímo stát, který je vlastníkem předmětných budov, nýbrž toliko žalobce coby státní podnik, který disponuje ve vztahu k předmětným budovám toliko právem hospodaření. Z právní úpravy, zejména z ustanovení § 20 odst. 2 a z § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, jakož i s ohledem na úzké vazby mezi státem a státním podnikem lze totiž dovodit zřejmou vůli zákonodárce, že v řízení ohledně majetku svěřeného státnímu podniku k hospodaření zcela postačuje, pokud bude účastníkem řízení toliko státní podnik, který by měl dostatečně hájit práva státu. I z výše uvedené rozhodovací praxe dovolacího soudu ve vztahu ke státnímu podniku potom vyplývá, že stát nemusí být účastníkem řízení [obdobně Hrušáková, M. – Šínová, R. § 20 (procesní způsobilost). In: David, L. – Ištvanek, F. Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. Občanský

soudní řád. Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, str. 81, bod 10.]. V případě státního podniku se tak neuplatní závěry, k nimž dospěl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 7. 10. 2015, sp. zn. [28 Cdo 3468/2014](#) (uveřejněném pod č. C 15 038 v Souboru), týkající se vymezení účastníků řízení v určovací žalobě podle § 18 odst. 2 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi).

33. Dovolatel dále namítal, že žaloba nespĺnila požadavky stanovené občanským soudním řádem, neboť v ní chyběl návrh, jak mělo být věcné břemeno zřízeno, resp. jak by nezbytná cesta měla být vymezena.

34. Tato námitka přípustnost dovolání nezakládá, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je v této otázce zcela v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu.

35. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. [22 Cdo 1075/2006](#) (publikovaném v časopise Právní rozhledy, 2007, 20, str. 760), dovodil, že „zřízení věcného břemene, jemuž odpovídá právo cesty po přilehlém pozemku ke stavbě (§ 151o odst. 3 obč. zák.), představuje určitý způsob vypořádání vztahu mezi vlastníkem stavby, ke které není zajištěn přístup, a vlastníkem přilehlého pozemku ve smyslu § 153 odst. 2 o. s. ř. Z toho plyne, že soud nemůže bez dalšího zamítnout žalobu vlastníka stavby o takové vypořádání jen proto, že navrhovaný rozsah břemene se mu jeví nepřiměřený. Musí popř. i za pomoci znaleckého posudku posoudit možnost takového rozsahu věcného břemene, který by zatěžoval vlastníka přilehlého pozemku co nejméně a zároveň zajišťoval vlastníku stavby přístup ke stavbě v nezbytném rozsahu (viz též dosud nepublikované usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. 19 Co 632/2005). Náhradu za zřízení věcného břemene soud určí a přizná i bez návrhu... Žaloba na zřízení práva cesty odpovídajícího věcnému břemenu je dostatečně určitá tehdy, pokud se z ní podává, k jakému pozemku a ve prospěch které stavby má být právo cesty zřízeno; jde-li o způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, vyplývající z právního předpisu, je v takovém případě na soudu, aby sám určil, kudy cesta povede, a aby případně blíže vymezil i obsah práva cesty“.

36. V posuzovaném případě je z žaloby zřejmé, ke které stavbě a ke kterým pozemkům má být nezbytná cesta zřízena, přičemž žalobce navíc soudu předložil i nákres, kudy by mělo věcné břemeno vést s návrhem, aby soud nechal zpracovat geometrický plán se zaznačením věcného břemene. Náležitostí žaloby podmiňující její projednatelnost však není předložení geometrického plánu se zakreslením nezbytné cesty, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2007, sp. zn. [22 Cdo 1075/2006](#). K uvedeným závěrům potom dovolací soud dospěl i v rámci dalších řízení, například v souvislosti s žalobou na vydání části pozemku [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. [2 Cdon 180/96](#) (uveřejněný pod č. 26/1998 Sbírky rozh. obč.)] či v souvislosti s žalobou na odstranění stavby [srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. [22 Cdo 4658/2007](#) (uveřejněné pod č. C 5486 v Souboru)]. Dovolací soud neshledal, že by žaloba trpěla jinými vadami, pro něž by byla neprojednatelná, a proto je námitka žalovaného 2) neopodstatněná.

37. Nelze v této souvislosti souhlasit s žalovaným 2) ani v tom, že by soud nepřipustně napomáhal žalobci. Ten má totiž i nadále břemeno tvrzení a břemeno důkazní ve vztahu k hypotéze právní normy, z níž pro sebe dovozuje uplatněný nárok, tudíž jeho postavení v žádném případě není výhodnější než žalovaného.

38. Pokud soud shledá naplnění hypotézy právní normy, z níž vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, je na soudu, aby zvolil to řešení, které se mu jeví jako nejsprávnější. Po žalobci pak nelze spravedlivě požadovat, aby měl objektivně a s jistotou předvídat, které z více možných řešení soud zvolí. Jestliže by totiž praxe striktně trvala na vázanosti soudu návrhem, musela by být zamítnuta každá žaloba, ve které by žalobní návrh nevystihl soudem preferované řešení, což

by bylo v rozporu s cíli i základními principy občanského soudního řízení [srovnej Spáčil, J. „Určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky“ (§ 153 odst. 2 o. s. ř.). Právní fórum, 2007, č. 8, str. 288].

39. V neposlední řadě žalovaný 2) namítá, že nezbytná cesta jej omezuje v jeho právu na pokojné užívání majetku.

40. Ani tato námitka přípustnost dovolání nezakládá, neboť rozhodnutí je v tomto ohledu v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu.

41. Nejvyšší soud v rozhodovací praxi dovodil, že institut zřízení věcného břemene nezbytné cesty je v souladu s článkem 11 Listiny základních práv a svobod, přičemž tyto závěry lze plně uplatnit i ve vztahu k čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.). V rozsudku ze dne 20. 7. 2005, sp. zn. [22 Cdo 1897/2004](#) (uveřejněném pod č. 32/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že „ve veřejném zájmu je i zajištění řádného užívání staveb jejich vlastníky; jde tu nejen o veřejný zájem na tom, aby vlastnické právo vlastníka stavby mohlo být vykonáváno, ale i o veřejný zájem na řádné údržbě stavby. Tento veřejný zájem je vyjádřen i v § 86 odst. 1 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), které vlastníkovu stavby ukládá veřejnoprávní povinnost v souladu s dokumentací ověřenou stavebním úřadem a s rozhodnutím stavebního úřadu (stavební povolení, kolaudační rozhodnutí) udržovat stavbu v dobrém stavebním stavu tak, aby nevznikalo nebezpečí požárních a hygienických závad, aby nedocházelo k jejímu znehodnocení nebo ohrožení jejího vzhledu a aby se co nejvíce prodloužila její užitelnost. Je zjevné, že splnění této povinnosti je ve veřejném zájmu a že je nelze zajistit bez přístupu vlastníka ke stavbě. Lze též dodat, že zajištění tzv. nezbytné cesty (cesty z nouze) je tradičním institutem občanského práva (srov. zákon č. 140/1896 ř. z., o propůjčování cest nezbytných, platný do 31. 12. 1950)“ [obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. [22 Cdo 2283/2013](#) (uveřejněný pod č. C 13 612 v Souboru)].

42. Ačkoliv dovolací soud v minulosti shledal úpravu nezbytné cesty jako celek ústavně konformní, zdůrazňoval, že (a) zřídit věcné břemeno lze jen při naplnění všech zákonných předpokladů [srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2005, sp. zn. [22 Cdo 1438/2004](#) (publikovaný pod č. C 3395 v Souboru)], že (b) věcné břemeno musí zatěžovat vlastníka co nejméně [srovnej například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2006, sp. zn. [22 Cdo 38/2005](#) (uveřejněný pod č. 4/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozh. obč.)], a že (c) ačkoliv to z právní úpravy nezbytné cesty přímo nevyplývá, musí být vlastníkovu pozemku, jehož vlastnické právo bylo omezeno, ex officio poskytnuta náhrada za omezení jeho vlastnického práva [srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. [22 Cdo 2283/2013](#) (uveřejněný pod č. C 13 612 v Souboru)].

43. Soud prvního stupně vyšel z náčrtu plochy, která by měla být zatížena věcným břemenem, uvedeného v žalobě a nechal k němu vypracovat znalecký posudek. Rozsah věcného břemene znázorněný žalobcem měl za zcela přiměřený k nutnému přístupu k předmětným budovám, přičemž širší pásu cca 4 m odpovídá tomu, že předmětné budovy je třeba obsluhovat nákladními vozidly. Následně soud prvního stupně stanovil náhradu za omezení vlastnického práva ve výši 106 100 Kč, kterou považoval za přiměřenou. Odvolací soud se s těmito závěry ztotožnil, neboť k předmětným budovám není možné zajistit přístup pro odpor žalovaného 2) jinak než prostřednictvím věcného břemene, přičemž neshledal okolnosti, které by zřízení věcného břemene nezbytné cesty bránily. Ztotožnil se i s výší náhrady za zřízení věcného břemene nezbytné cesty.

44. Žalovaný 2) závěry soudů obou stupňů nijak adekvátně nerozporuje, nýbrž toliko polemizuje se skutečností, že ve prospěch státního podniku, který je v likvidaci, bylo zřízeno věcné břemeno nezbytné cesty. Touto polemikou však dovolatel nevymezuje žádnou otázku hmotného či procesního práva, nadto již výše bylo uvedeno, že zřízení věcného břemene může navrhnout jak státní podnik,

který je k tomu procesně legitimován namísto státu, tak i právnická osoba, která je v době podání žaloby v likvidaci. Soudy obou stupňů přitom postupovaly v souladu se zákonem, jakož i s rozhodovací praxí dovolacího soudu, když dovodily, že jsou naplněny všechny předpoklady pro zřízení věcného břemene, protože vlastník předmětných budov nemá k předmětným budovám přístup, přičemž tento přístup nelze zajistit jinak než věcným břemenem, když vymezily rozsah věcného břemene tak, aby co nejméně zasáhl žalované, a když za toto omezení uložily žalobci poskytnout žalovaným adekvátní náhradu. Dovolací soud tak neshledal, že by došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu vlastnictví žalovaných zaručených v článku 11 Listiny a v článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, a proto závěry soudů obou stupňů v dovolacím přezkumu obstojí.

45. Jelikož dovolání žalovaného 2) je zčásti nepřípustné a zčásti nedůvodné a dovolací soud neshledal existenci vady řízení, která by odůvodňovala zrušení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, je napadené rozhodnutí odvolacího soudu věcně správné. Nejvyšší soud proto dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.